

Peter Handke

Poskus o norem gobarju

Zgodba zase

Mohorjeva
Celovec

„Zdaj gre pa zares!“ sem si prej nehote rekel, ko sem se odpravil do pisalne mize, za katero zdaj sedim, da bi si do določene – ali bolje nedoločene – mere razjasnil zgodbo svojega izginulega prijatelja, norega gobarja. Nato pa sem si nehote rekel še: „Pa saj ne more biti res! Da gre zares celo, ko razodevaš in zapisuješ nekaj, kar samo po sebi in v sebi ni prav nič splošno pomembno; zgodbo, ob kateri mi je že na prvih obronkih (ta beseda je končno na svojem mestu) tega poskusa na misel prišel naslov več desetletij starega italijanskega filma z Ugom Tognazzijem v naslovni vlogi: *Tragedija smešnega človeka* – ne sam film, zgolj naslov.“

Ob tem pa zgodba mojega nekdanjega prijatelja niti ni tragična, prav tako pa mi ni jasno in mi tudi s časom ne postaja nič bolj jasno, ali je kdaj bil oziroma ali sploh je

smešen človek; in spet si nehote rečem in za-
pišem: „Naj tako tudi ostane!“

Preden sem se odpravil do pisalne mize, mi je
na misel prišel še neki drug film. Tokrat seve-
da ni šlo le za naslov, temveč za enega izmed
uvodnih prizorov, če že ne kar sam začetek.
Šlo je – spet enkrat ... – za vestern, ki ga je –
prav ste uganili – posnel John Ford, na za-
četku pa James Stewart kot slavni šerif Wyatt
Earp, očitno dolgo dolgo po svojih medtem
že legendarnih tombstoneskih pustolovšči-
nah, zasanjano lenobno, kakor to zna le Ja-
mes Stewart, sedi na verandi svojega šeri-
fovega urada, obsijan z južnim, teksaškim?
soncem in zdi se, da spokojno, a tudi odločno
pazi, da lahko mimo zavihka njegovega klo-
buka, ki si ga je potegnil napol čez oči, beži
le čas, kar je zavidljivo in hkrati nalezljivo.
Nato pa se, saj to sicer ne bi bila več zgodba o
Divjem zahodu, odpravi novim pustolovšči-
nam naproti, sprva nekoliko nejevoljno in,
če se prav spominjam?, zgolj zaradi denarja,
odpravi pa se bolj na sever kot na zahod. V

nadaljevanju in še posebno na koncu zgodbe: samoumevno posredovanje, nevsiljiva pozornost, prisebnost, ki prav potihem priskoči na pomoč, kar vse je lahko izžareval in še izžareva le James Stewart. Na koncu nista le „Two Rode Together“, kakor bi lahko rekel prosto po naslovu filma, v katerem je drugi jezdec Richard Widmark, temveč tukaj na koncu skupaj jezdi več likov, veliko, če ne že (skoraj) vsi. Zakaj se mi je pred odhodom za pisalno mizo v misli prikradel prav začetek tega filma, podoba nalezljivo lenobnega šerifa, ki z iztegnjenimi nogami v kavbojskih škornjih niti s prstom ne migne, podoba tako imenovanega varuha reda, šerifa, ki se samozavestno, celo osvobajajoče smehlja.

Prav takrat sem tudi sam sedel z iztegnjenimi nogami, obut v škornje. Vendar ne na verandi in tudi ne kje daleč na jugu, temveč na mrakobnem severu, daleč od vsakršnega sonca, z nogami na okenski polici na notranji strani več sto let stare hiše s skoraj metriskimi zidovi, zunaj pa koprene poznojesen-

skega dežja in mrzel veter, ki je zavel iz že prosojnih bukovih gozdov na planoti in zapihal skozi okenske reže, pa tudi škornji so bili gumijasti, saj brez njih skoraj nisi mogel hoditi, sploh pa ne kar po dolgem čez polja in počez po gozdovih, in prav te škornje sem si sezul, ko sem se odpravil za pisalno mizo, jih zunaj pred vrati podrgnil ob nekaj, čemur so nekdanj rekli „zajec“, v mojem primeru pa gre za starodavno zadevo iz težkega železa v obliki nadnaravno velikega polža, katerega kovinski tipalki sta mi postružili in postrgali škornje s pet, nato pa le nekaj korakov skozi bližnja vrata v prizidek, v malo lopo, „annex“, kakor rad rečem, da bi tu za mizo pisal.

Kako to? Da se mi teh nekaj korakov ven in spet noter za pisalno mizo zdi že prava „pot“? „Odpravljanje na pot“? „Odhod“? Tako se mi je pač zdelo. Tako sem to doživljal. Tako je bilo. In zdaj se že novembrsko mrači v dolini spodaj, ki se razteza od vznožja planote, na strmim robu katere sedim, do

širnih obzorij še dlje proti severu, svetilka na mizi pa gori. „Saj je tudi prav, da gre zares.“

Moj prijatelj je bil že zelo zgodaj obseden z gobami, pa čeprav v nekem drugem smislu kot v poznejših ali celo poznih letih. Šele tedaj, na pragu starosti, je bilo mogoče o njem govoriti kot o norcu. Napisanih je bilo že kar nekaj zgodb o norih gobarjih, vendar so jih praviloma, ali celo izključno?, pisali le norci sami, ki so o sebi govorili kot o „lovcih“ ali pa vsaj sledilcih, nabiralcih in naravoslovcih. Šele v zadnjem času, morda šele po obeh svetovnih vojnah preteklega stoletja, se je začela pojavljati literatura, ki ni le gobarska literatura, torej knjige o gobah, temveč književnost, kjer nekdo pripoveduje o gobah v povezavi z lastnim obstojem. V svetovni književnosti devetnajstega stoletja se gobe le redko pojavijo v kakšni knjigi, a tudi če se, le na kratko, mimogrede, brez vsakršne povezave s katerikoli likom, temveč ponazarjajo le same sebe, kakor na primer pri Rusih, kakršna sta Dostojevski in Čehov.

Spomnim se le ene same zgodbe, v kateri nekdo, pa še to le v nekem odlomku, zabrede v svet gob, ne da bi hotel, celo proti svoji volji; to se v romanu *Far from the Madding Crowd* Thomasa Hardyja – Anglija, pozno devetnajsto stoletje – zgodi lepi, mladi junakinji, ki se ponoči izgubi nekje na deželi, zdrsne v jamo, polno ogromnih gob, in v tej gobji jami, obkrožena s srhljivimi stvori, ki vidno rastejo in se množijo, ostane ujeta vse do jutranje zarje (tako mi vsaj pravi moj bleedi spomin).

Zdaj, v najnovejši, v, kako se že reče?, „naši“ dobi pa je vse več pripovednih del, v katerih gobe igrajo pomembno vlogo v vsesplošnih fantazmagorijah, bodisi kot morilsko orodje ali sredstvo za, kako se že reče?, „širitev zavesti“.

Nič od tega, ne lovec na gobe ne junak, ne sanjač o popolnem umoru ne pionir nekakšnega drugačnega samozavedanja, ne bo predmet tega „Poskusa o norem gobarju“. Ali pa morda vendarle, vsaj malo? Naj bo

tako ali drugače: še nihče ni zapisal zgodbe, kakršna je njegova, kakor se je pripetila in kakršno sem občasno sodoživljal iz neposredne bližine.

Začela se je z denarjem, že dolgo tega, ko je bil bodoči nori gobar še otrok, začela se je z denarjem, ki si ga je otrok želel še v snu, kjer so se celo noč na vseh poteh lesketali kovan-
ci, ki to nato vendarle niso bili, začela se je z denarjem, ki mu ga je, pa naj je bilo podnevi ali ponoči, primanjkovalo, še kako primanjkovalo. Podnevi je, koderkoli je že hodil ali stal, povešal glavo, kar je pomenilo zgolj to, da pogleduje proti tlom in išče nekaj dragocenega, če že ne kar izgubljeni zaklad. Na tem mestu ni pomembno, zakaj dejansko nikdar ni imel denarja, le od časa do časa kakšen drobiž, s katerim nisi mogel kupiti ničesar, ampak res ničesar, pa tudi doma je komaj kdaj videl denar, bankovcev sploh ne. Le kako bi lahko prišel do denarja? Ob tem pa sploh ni bil pohlepen – ni hlepel, da bi imel denar pri sebi –: ko bi nekega dne imel

denar, bi se nemudoma odpravil na pot in ga zapravlil, pri čemer je že dolgo dolgo vedel kje in za kaj.

In tako se je namerilo, da so v bližini vasi, v kateri je odraščal, ustanovili „zbiralnico gob“. Dogajalo se je v času po drugi svetovni vojni, ko sta trgovanje in tržišče na splošno oživela na nov, v primerjavi z medvojn timer obdobjem drugačen način, še posebej pa sta zaživel i trgovina in menjava med podeželskimi in mestnimi predeli, katerih prebivalci so začeli odkrivati okuse še nikdar okušenih jedi (pa ne le uvoženih iz tropskih ali katerih drugih krajev), še posebej pa se je razmahnila trgovina z gozdnimi gobami, ki jih v nasprotju s „šampinjoni“ ni bilo mogoče gojiti v kletah niti v podzemnih rovih, temveč so rasle kar divje na prostem in jih je bilo treba najti, kar je doprineslo k temu, da so vsaj v oddaljenih mestih postale nekaj redkega, prava poslastica.

Zbiralnica gob, kamor so ljudje iz bližnje, precej gozdnate okolice lahko proti plačilu prinašali svoje najdbe in od koder so jih v zvrhano polnem tovornjaku odvažali v mesto, prav ta zbiralnica je takrat podžgala otroka, ki je bil obseden z denarjem. Poznejši nori gobar prej za nič na svetu ni hotel v naravo. Za nič na svetu: tam je bilo praviloma le šumenje, šuštenje, vršanje ali zgolj šepetanje dreves, in za ta nič se ni nalašč odpravljaj v gozdove ali kamorkoli, temveč je počepnil na rob gozda, čepel je in čepel, vztrajal in vztrajal, za hrbtom drevesa, pred seboj pa pretežno prazno pokrajino.

Z roba je prodrl v globino in nato v samo jedro gozdov šele iz omenjenih denarnih razlogov. Gozdovi v pokrajini njegovega otroštva so bili večinoma iglasti, in razen svetlejših macesnovih otočkov višje v gorah vrh vsega večinoma porasli s smrekami s posebej gosto iglasto odejo, in ta drevesa so rasla tako tesno skupaj, da so se veje in vejice prepletale in zatikale, tako da je pri potapljanju

v smrekovo goščo postajalo vse temneje in temneje in sčasoma niti posamezna drevesa niti gozd kot celota niso več imeli smisla, najbolj mračno in krajevno nedoločeno pa je bilo v središču gozda, ki te je zaobjelo že kmalu ali celo takoj, le nekaj korakov od robov: med debli s praviloma odmrlimi spodnjimi vejami nisi videl ničesar več, nisi več videl prostranstva, ki te je še ravnokar obdajalo, niti dnevne svetlobe, ki je še pravkar obsevala širjave, temveč je bila edina svetloba le še enakomerna gosta mrakobnost, ki nikjer ni delovala kot svetloba, skorajda se „ne gane dih“ v (nevidnih) krošnjah, temveč sploh ni ničesar, da o ptičjem petju izpred nekaj korakov sploh ne govorimo.

Neke vrste svetloba pa je izhajala od tega, kar si lahko našel na gozdnih tleh, včasih napol skrito v tamkajšnjem mahu. Kolikor pogosteje je otrok prodiral v mračne gozdove, tem močnejše je zaznaval to drugo svetlobo, še preden je sploh kaj našel, ja, že dolgo predtem, včasih celo v primeru, da najdišč

nato sploh ni bilo na spregled – že samo svetlikanje v mahu ga je takrat imelo prav za norca.

Kakšna pa je bila ta svetloba? – Lesketanje. Pod pridušeno sivkasto goščavo podrtih debel in ovijalk se je lesketala svetloba zakladnice. In kako to? So bile gručice lisičk, ki so ti tu in tam dobesedno zasijale v obraz, ti padle v oči in te v temini na prvi pogled dobesedno zaslepile, zaklad? Zaklad, nekaj, za kar pri denarni menjavi v zbiralnici gob celo v primeru še tako bogate najdbe prejmeš kvečjemu en ali dva mala bankovca, praviloma pa le prgišče srednje velikih kovancev? – Ne glede na to, da je bil otrok takrat vesel že menjave za gole žvenketajoče kovance, ki jih je znal uporabiti in je bil nanje ponosen, pa še kako!, da je sam, na lastno pest „zaslužil denar“: ob takšnih najdbah, daleč proč od drugih, od „madding crowd“, globoko v gozdu, predvsem če jih je bilo veliko, pa čeprav v določenih mejah, je še vedno šlo za zaklade, jasno – jasno kot beli dan!

Na tej točki zgodbe o mojem norem gobarju se mi je posvetilo, da je imel moj izginuli prijatelj že od malega občutek, da je rojen oziroma, kakor je sam temu pravil, poklican za iskalca zakladov. V svojih očeh je bil torej že kot otrok nekakšen izbranec, pa čeprav takrat tega ne bi izrekel naglas. Temveč? Imel se je za nekoga, ki „ni čisto normalen“. Kakorkoli že: vsakokrat, ko je pobegnil od doma, iz hiše staršev in iz vasi svojega otroštva ter stekel prek travnikov, pašnikov in polj navzgor skozi sadovnjake vse do gozdnih parobkov, da bi „malo prisluhnil“ tako različno zvenečim listnatim krošnjam – na robu gozda so namreč večinoma rasli listavci –, je to delal in počel z zavestjo ali, zaradi mene, v iluziji, da izvršuje neko vzvišeno poslanstvo.

Gibanje drevesnih krošenj v vetru, celo neslišno, sferično pomešano, je doživljal kot predpis ali nekakšen drugi zakon; vsak gib ga je zazibal sem ter tja, v nebesa. In hkrati je bil vsak gib zgodba zase, zgodba zibanja